

Mapování postojů akademických pracovníků k opětovnému zavedení pětiletého studia učitelství¹

Závěrečná zpráva

Jiří Němec

1. Úvod

Zpráva byla vytvořena v rámci jedné dílčí části projektu MŠMT ukazatele P – řešení společenských priorit (2021) a mapuje postoje akademických pracovníků k tématu opětovného zavedení pětiletého studia učitelství. Když si jednotlivé fakulty a univerzity osvojovaly principy tzv. dvoustupňového systému (bakalářské a navazující magisterské studium) v rámci terciálního vzdělávání, které vycházelo z tzv. Boloňské dohody, přistupovaly k transformaci dosud čtyřletého a na některých fakultách pětiletého cyklu přípravy učitelství pro základní a střední školu s jistou rezervovaností, některé se netajily tím, že na proměnu přistoupily pod silným tlakem univerzitních vedení. Mluvíme o období kolem roku 2002 a později, ve kterém se učitelství postupně transformovalo na v současné době dominantní podobu dvoustupňové formy přípravy. Proměně odolal jediný studijní obor připravující učitele a učitelky pro první stupeň vzdělávání.

V kontextu Rámcových požadavků MŠMT², Strategie vzdělávání 2030 a v souvislosti s úpravou legislativy (změna akreditačního procesu, přechod na hlavní a vedlejší vzdělávací program apod.) ožívají myšlenky opětovného návratu k tzv. pětiletému studiu. Jedním z podnětů může být i záměr MŠMT přetvořit stávající podobu přípravy učitelů v profesně orientované programy (dosud akreditovány jako akademické). Smyslem ankety bylo zmapovat aktuální postoje k danému tématu a prostřednictvím této zprávy je prezentovat akademické veřejnosti s cílem napomoci kvalifikovaným strategickým rozhodnutím na úrovni jednotlivých fakult, které by bylo založeno na datovém podkladu.

Sběr dat probíhal v únoru a březnu roku 2021, jednotlivé fakulty byly osloveny prostřednictvím děkanů a děkanek hromadným mailem, jehož znění uvádíme níže.

*Vážené kolegyně a kolegové,
pokud aktivně učíte v programech, které vedou k přípravě budoucích učitelů, obracíme se na vás s prosbou o vyjádření vašeho postoje k tématu učitelství přípravy.
Možná jste v posledních měsících zaznamenali diskusi, v rámci které se znovu otevírá otázka, zda by bylo možné vrátit se k původnímu modelu dlouhého pětiletého magisterského programu. Je to téměř dvacet let, kdy fakulty započaly s restrukturalizací programů na bakalářské a navazující magisterské. Pokud vám toto téma není lhostejné, velmi uvítáme vaše vyjádření, protože reprezentativní názor by obohatil stávající diskusi o relevantní data.*

¹ Výsledky závěrečné zprávy byly prezentovány na Asociaci děkanů 28. 4. 2022.

² Viz <https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/ramcove-pozadavky-na-studijni-programy-jejichz-absolvovanim>

Samotné vyplnění ankety by nemělo trvat déle jak 10 minut a můžete tak do 8. 3. 2021 učinit prostřednictvím následujícího odkazu.

Děkujeme za účast.

2. Výzkumný soubor a popis nástroje pro sběr dat

Sběr dat probíhal elektronicky prostřednictvím informačního systému Masarykovy univerzity a byl anonymní. Z technických důvodů byly vygenerovány dva odkazy na anketu, jeden pro pracovníky MU a druhý pro pracovníky a pracovnice ostatních vysokých škol. Primárně jsme se snažili oslovit vyučující, kteří participují ve studijních programech připravující budoucí učitele/učitelky (viz popis souboru). Oslovení potenciálních respondentů bylo realizováno prostřednictvím úvodního motivačního textu:

Vážené kolegyně a kolegové,

je to téměř již dvacet let, kdy akademická obec napříč republikou začala s mnohdy vášnivými diskusemi nad otázkou, jak strukturovat terciální programy vedoucí k učitelské profesi (přechod z pětiletého magisterského studia na variantu 3 + 2 roky studia). Na mnohých univerzitách se tento model již stabilizoval, na některých má rozdělení jen formální podobu.

Ve světle Rámcových požadavků MŠMT³, Strategie vzdělávání 2030 a dalších dokumentů se toto téma znovu vrací do diskusí a je předmětem jednání na mnohých platformách (např. asociace děkanů/děkanek fakult připravujících učitele a další). Tato problematika je projednávána i v souvislosti s financováním učitelských programů a v kontextu smysluplných výstupů bakalářského stupně při nové strukturaci studijních programů (hlavní/vedlejší) apod.

Rádi bychom prostřednictvím této ankety zjistili, jaký je postoj současných akademiků podílejících se na přípravě budoucích učitelů a též garantů/tek takto „profesně“ orientovaných programů.

Prosím, ponořte se na krátkou chvíli do následujících anketních otázek a zkuste odpovědět na několik položek, které mohou přinést reprezentativnější pohled na dané téma.

3. Konstrukce dotazníku

Samotný dotazník sestával ze tří částí. První obsahovala 12 položek – specifických charakteristik studijního programu a respondenti a respondentky měli na sedmibodové škále posoudit, zda by se dle jejich mínění při zavedení pětiletého studijního programu kvalita studia v dané oblasti spíše zlepšila, nebo zhoršila. Respondenti se tak vyjadřovali k oblasti kurikula, pedagogických praxí, pracovního zatížení vyučujících, průchodu studiem, možnostmi zahraničních mobilit apod. (viz příloha). Obsah jednotlivých škál byl diskutován s experty, kteří se dlouhodobě věnují přípravě budoucích učitelů a srozumitelnost jednotlivých položek byla předem pilotována cca dvaceti vyučujícími.

Druhá část obsahovala strukturované i otevřené položky. Cílem této části bylo zjistit, zda by respondenti a respondentky byli ochotni vrátit se k pětiletému učitelství a jaké v této

³ Viz <https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/ramcove-pozadavky-na-studijni-programy-jejichz-absolvovanim>

formě spatřují výhody a nevýhody. Daná oblast dotazníku také zjišťovala, jakou koncepci má stávající podoba učitelství na dané fakultě, respektive k jakému profilu bakalářské části studia se fakulty hlásí (absolvent odborného studia, asistent pedagoga apod.).

Třetí se zaměřovala na charakteristiku respondentů a respondentek (délka praxe, akademická kvalifikace, funkce, participace na vyučovaných disciplínách apod.).

4. Charakteristiky výběrového souboru

Předmětem analýzy je 279 navrácených dotazníků, 132 tvořili respondenti muži (47 %) a 131 ženy respondentky (47 %). Osm respondentů/respondentek pohlaví nevedlo a 8 údaj nevyplnilo. Mezi respondenty/respondentkami bylo 118 garantů/garantek studijního programu, 33 údaj nevedlo, ostatní je možné považovat za vyučující participující na vzdělávacím programu. Průměrná praxe byla 18,5 let. Proměnná je zatížena poměrně velkým rozptylem (SD = 10), tzn. v souboru byly zastoupeni respondenti a respondentky s rozmanitou praxí od 1 do 50 let, nejzastoupenější kategorií bylo 20 let praxe, tento modus byl zastoupen 31krát. V datech jsme identifikovali statisticky významnou souvislost mezi funkcí garanta/garantky a délkou praxí. Mezi garantkami a garanty byl medián průměrné délky praxe cca 24 let, u ostatních cca 15 let.

Tabulka č. 1 - Zastoupení respondentů a respondentek jednotlivých vysokých škol

Vysoká škola	Tab. čet.: Zastoupení respondentů/tek z VŠ			
	Četnost	Kumulativní četnost	Rel.četnost	Kumulativní rel.četnost
Masarykova univerzita	111	111	39,8	39,8
---	13	124	4,7	44,4
Technická univerzita v Liberci	29	153	10,4	54,8
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	21	174	7,5	62,4
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem	10	184	3,6	65,9
Ostravská univerzita	67	251	24,0	90,0
Univerzita Hradec Králové	23	274	8,2	98,2
Univerzita Palackého v Olomouci	2	276	0,7	98,9
Univerzita Karlova	3	279	1,1	100,0
ChD	0	279	0,0	100,0

Z tabulky výše je patrné, že zastoupení respondentů a respondentek není napříč vysokých škol v ČR orientujících se na přípravu budoucích učitelů a učitelek reprezentativní. Vysoce převažuje zastoupení Masarykovy univerzity, zatímco zastoupení jiných škol je nižší. Právě z těchto důvodů jsou data zkreslená a nemohou být považována za příliš vypovídající, a to přesto, že jsme distribuci žádosti šířili také prostřednictvím asociací děkanů a děkanek pedagogických, ale též přírodovědeckých a filozofických fakult. Za jeden z hlavních důvodů nerovnoměrného zastoupení považujeme rozhodnutí řady fakult anketu nedistribuovat mezi své akademické pracovníky s odůvodněním, že pro ně toto téma není aktuální, že se jím nechtějí zabývat, protože právě získaly akreditaci pro dvoustupňové studium na delší dobu (např. 10 let) a toto téma nechtějí uvnitř fakult dále otevírat. Toto rozhodnutí jsme akceptovali a anketu nešířili jinými kanály, přestože to bylo možné. Na druhou stranu zapojení jednotlivých vysokých škol a fakult dokládá, že koncepci pětiletého studia učitelství nepovažují za „mrtvou“ a chtějí se jí nadále zabývat. Podívejme se blíže na zastoupení fakult.

Tabulka č. 2 – Zastoupení respondentů a respondentek jednotlivých fakult

Fakulty	Tabulka četností: Zastoupení respondentů/tek fakult			
	Četnost	Kumulativní četnost	Rel.četnost	Kumulativní rel.četnost
pedagogické	191	191	68,5	68,5
přírodovědecké	43	234	15,4	83,9
filozofické	28	262	10,0	93,9
0	17	279	6,1	100,0
ChD	0	279	0,0	100,0

Pedagogické fakulty jednoznačně dominují ve struktuře zastoupení jednotlivých fakult. Samotná praxe organizace studijních programů zaměřených na učitelství je různá. Na některých vysokých školách se pedagogické fakulty zaměřují jen na přípravu učitelů pro základní školy, některé pedagogické fakulty participují s ostatními fakultami univerzity apod. (Pozn. Přiřazení se k jedné z možných kategorií mohlo způsobovat problémy respondentům a respondentkám z univerzity v Liberci, kde se přípravě učitelů věnuje Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická.)

Tabulka č. 3 – Disciplíny, jejichž výuku respondenti a respondentky zajišťují

oblast vyučovaných disciplín	Tabulka četností: Resp. vyučované disciplíny			
	Četnost	Kumulativní četnost	Rel.četnost	Kumulativní rel.četnost
pedagogicko-psychologické	28	28	10,0	10
odborné	152	180	54,5	65
---	19	199	6,8	71
didakticky profilované	80	279	28,7	100
ChD	0	279	0,0	100

Ve výběrovém souboru převažují vyučující odborných předmětů (cca 54 %) a následně předmětů zaměřených na didaktiku (29 %). Vyučujících pedagogicko-psychologických předmětů je výrazně méně (10 %), přestože jejich podíl na komplexním zajištění studijního programu je dle jednotlivých fakult různý a pohybuje se přibližně v rozmezí 20–30 %.

Poslední charakteristikou výběrového souboru je podíl respondentů a respondentek dle akademické kvalifikace. Viz. tab. č. 4. Jednoznačně dominují odborní asistenti/asistentky, tedy akademičtí pracovníci s titulem Ph.D., případně jeho ekvivalentem.

Tabulka č. 4 – Akademická struktura respondentů a respondentek

Pracovní zařazení	Tabulka četností: Pracovní zařazení			
	Četnost	Kumulativní četnost	Rel. četnost	Kumulativní rel. četnost
docent/ka	81	81	29,0	29
odborný asistent/odborná asistentka	143	224	51,3	80
profesor/ka	15	239	5,4	86
lektor/ka	21	260	7,5	93
asistent/ka	6	266	2,2	95
---	13	279	4,7	100
ChD	0	279	0,0	100

5. Koncepce studijního programu vedoucí k učitelské profesi

Dříve než se budeme věnovat výhodám a nevýhodám možného pětiletého studijního programu, podívejme se, jak je stávající příprava na jednotlivých fakultách koncipována. Zjišťovali jsme zejména koncepci bakalářského stupně, který předchází navazujícímu magisterskému stupni. Ten by měl být teoreticky již koncipován tak, aby studující získali plnohodnotnou kvalifikaci pro profesi učitelství. Respondenti a respondentky měli možnost vybírat z předem definovaných kategorií:

A – Studium dvou oborů/programů společně se zaměřením na pedagogicko-psychologickou přípravu a praxi

B – neuveden

C – Čistě odborné studium dvou oborů/programů

D – Studium jednoho oboru/programu společně se zaměřením na pedagogicko-psychologickou přípravu a praxi

E – Čistě odborné studium jednoho oboru/programu

F – Přípravu učitelů pro druhý stupeň ZŠ, tzv. pedagogicko-psychologická propedeutika a praxe se specializací dvou vyučovacích oborů

Tabulka č. 5 – Koncepce stávajícího studijního programu

Koncepce	Tabulka četností: Koncepce studijního programu		
	Četnost	Kumulativní četnost	Rel. četnost
A	183	183	65,59
B	18	201	6,45
C	39	240	13,98
D	9	249	3,23
E	12	261	4,30
F	18	279	6,45
ChD	0	279	0,00

Z tabulky je patrné, že nejvíce rozšířenou koncepcí je ta, která je založena na studiu dvou oborů (aprobačních předmětů), které jsou doplněny pedagogicko-psychologickou přípravou (65 %).

Z kontingenční tabulky č. 6 je následně zřejmé, že kontinuální příprava učitelů od bakalářského stupně, kde posluchači a posluchačky získávají akademickou přípravu ve dvou disciplínách (předmětech) společně s pedagogicko-psychologickou propedeutikou, je typické zejména pro pedagogické fakulty, ale z části také pro fakulty přírodovědecké. Data mohou být zrcadlena nestejným zastoupením respondentů napříč všemi fakultami připravující učitele.

Tabulka č. 6 – Kontingenční tabulka – vztah fakulty ke koncepci programu

Koncepce programu	pedagogická	přírodovědecká	filozofická	neuveдено	součet řádky
A	133	30	11	9	183
B	7	5	1	5	18
C	24	8	7	0	39
D	8	0	0	1	9
E	3	0	9	0	12
F	16	0	0	2	18
Vš. skup.	191	43	28	17	279

Z výše uvedeného bychom mohli logicky usuzovat, že absolvent bakalářského studia, který je připravován dle koncepce programu „A“ (dva obory + ped. a psych.), bude také jeho výstupní profil koncipován jako asistent pedagoga. Jak je patrné z tabulky č. 7, není to tak v každém ze 183 případů, ale pouze v 37 %. Jak můžeme tuto skutečnost interpretovat? Vzhledem k tomu, že 56 respondentů/respondentek (cca 20 %) neodpovědělo, můžeme uvažovat o tom, že relativně velká část respondentů a respondentek neví, nebo neumí správně přiřadit výstupní profil ke studijnímu programu, na kterém se podílejí, protože odborné studium často není doplňováno pedagogicko-psychologickou složkou.

Tabulka č. 7 – Tabulka četností – vztah fakulty ke koncepci programu

Výstup	Zaměření profilu absolventa	
	Četnost	Rel. četnost
Asistent pedagoga	104	37,28
0	56	20,07
Absolvent odborného studia	116	41,58
Vychovatel	3	1,08
ChD	0	0,00

6. Příležitosti a hrozby pětiletého učitelství

Pro posouzení možných výhod a nevýhod pětiletého studia v komparaci se stávajícím dvoustupňovým modelem (3 + 2) jsme definovali jedenáct oblastí (A – K), ke kterým se respondenti a respondentky mohli vyjadřovat na sedmistupňové škála (od výrazně zlepšila – překódováno jako +3 až po výrazně zhoršila – překódováno jako -3). Daná oblast – téma bylo formulováno postojově neutrálně bez možných hodnotících konotací. Jednotlivá témata vznikla na základě diskuse s experty, kteří se dlouhodobě věnují přípravě budoucích učitelů a učitelek. Položky byly formulovány následovně:

*„Na základě vaší pedagogické (akademické) zkušenosti v učitelsky orientovaných programech se prosím vyjádřete k následujícím oblastem podle toho, zda si myslíte, že **při zavedení pětiletého magisterského studia učitelství by se situace v dané oblasti zlepšila, nebo zhoršila**.“*

Škála je sedmibodová od VÝRAZNĚ ZLEPŠILA po VÝRAZNĚ ZHORŠILA, střed škály vyjadřuje neutrální stav (situace by se nezlepšila ani nezhoršila – tzn. model pětiletého studia by dle vašeho mínění neměl na danou oblast vliv).

Ukázka škály:

VÝRAZNĚ ZLEPŠILA +3	ZLEPŠILA +2	SPÍŠE ZLEPŠILA +1	NEZLEPŠILA NEZHORŠILA 0	SPÍŠE ZHORŠILA -1	ZHORŠILA -2	VÝRAZNĚ ZHORŠILA -3

- A) Kurikulum – provázanost, kontinuita a členění dílčích předmětů, jejich obsahová návaznost a gradace
- B) Pedagogické (učitelské) praxe – prohloubení a rozšíření, návaznost, gradace kompetencí apod.
- C) Pracovní zatížení akademiků – zohledněte, prosím, např. vedení bakalářských prací, účast u státních závěrečných zkoušek, organizační práce související se zajištěním SZZ a další administrativa
- D) Průchod posluchačů studiem – zohledněte, prosím, přijímací řízení do navazujícího magisterského studia, SZZ v bakalářské části studia, tvorba bakalářské práce apod.
- E) Zahraniční mobility studentů a oblast internacionalizace – zohledněte, prosím, prostor pro tzv. mobilitní okno v rámci programu Erasmus+, zahraniční stáže apod.

- F) Prezentace a komunikace k potenciálním uchazečům – zohledněte, prosím, možnosti propagace učitelství, (státem) regulované profese
- G) Uplatnitelnost absolventů pětiletého magisterského studia
- H) Prostupnost studijních programů – zohledněte, prosím, variabilitu (možnosti studentů) ve volbě vlastní studijní cesty (např. bakalářský odborně zaměřený, navazující zaměřený na učitelství)
- I) Flexibilita vysokoškolského studia jako takového – vysokoškolské studium v duchu boloňské deklarace – možnost přestupů, propustnost napříč obory, fakultami, univerzitami v ČR i v zahraničí apod.
- J) Celková kvalita studia
- K) Volba studijního programu studenty – například rozhodování studentů ve vztahu ke studijnímu programu a budoucí profesi (po maturitě)

Podívejme se nyní na hodnocení jednotlivých oblastí.

Tabulka č. 8 – Tabulka četností – hodnocení jednotlivých oblastí

Oblast	Popisné statistiky - hodnocení oblastí A - K dle pořadí průměru položky						
	Průměr	Medián	Modus	Četnost modu	Minimum	Maximum	SD
A	1,6	2	Vícenás.	89	-3	3	1,32
C	1,6	2	3	103	-3	3	1,51
B	1,6	2	2	97	-3	3	1,28
J	1,4	2	2	83	-3	3	1,38
D	1,3	2	2	79	-3	3	1,52
E	1,2	1	0	75	-3	3	1,32
G	1,0	1	0	118	-3	3	1,28
F	0,9	1	0	87	-3	3	1,35
K	0,5	0	0	68	-3	3	1,59
H	-0,5	0	0	82	-3	3	1,52
I	-0,6	0	0	93	-3	3	1,46

Z popisného statistického přehledu je zřejmé, že nejvíce oceňované jsou oblasti A, B a C s průměrným hodnocením položky 1,6 a převažujícím zaškrtnutím škály „zlepšila“. Akademici především zmiňují výhody pětiletého učitelství s oblastí kurikula, praxí a pracovního zatížení (nerealizace bakalářských prací, bakalářských státnic apod.). Největší shoda, soudě podle nejmenšího rozptylu, je přitom patrná v oblasti praxí.

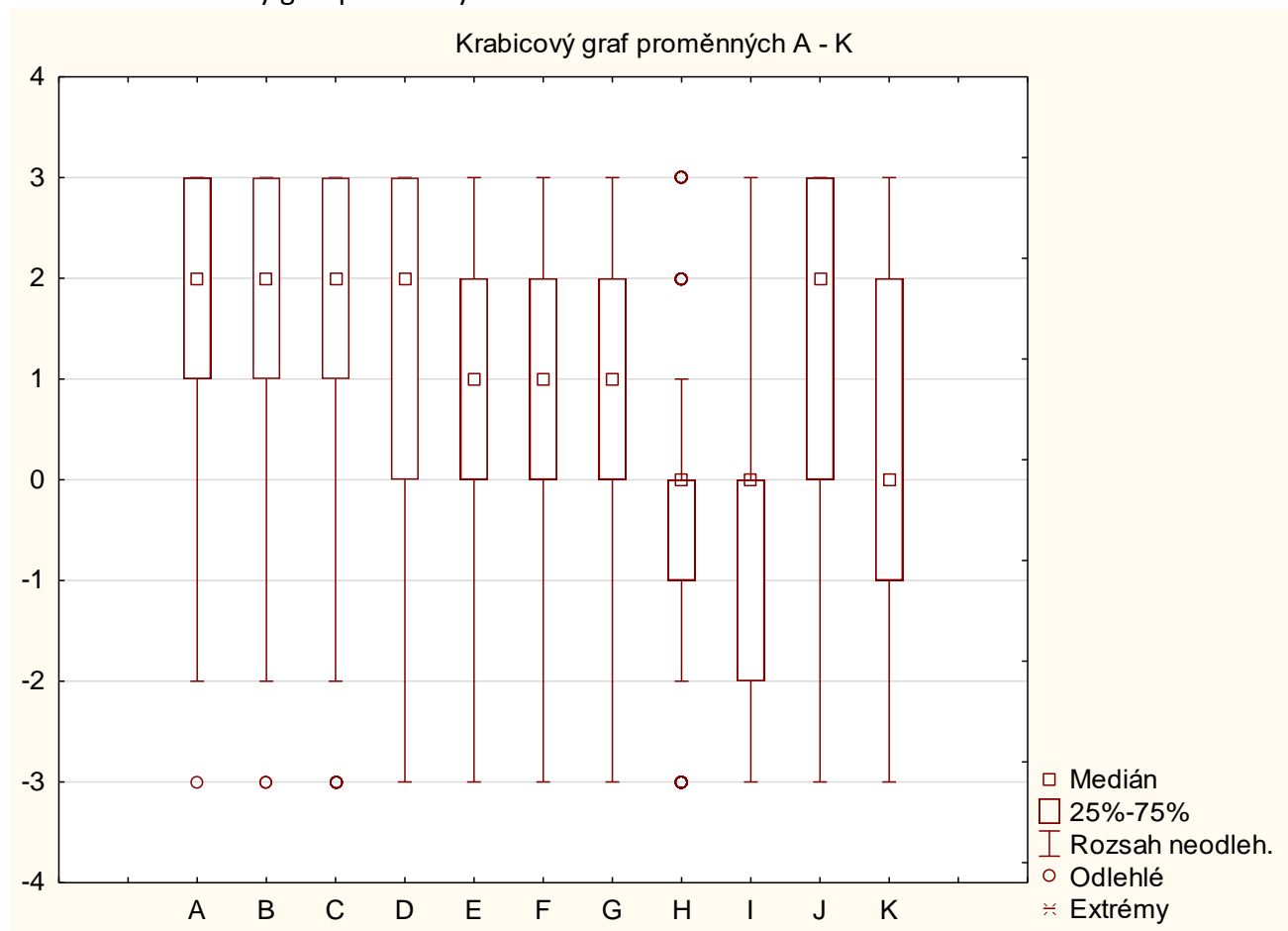
Relativně kladně jsou dále hodnoceny položky J a D, u kterých také převládá modus 2, tedy „zlepšila“ by se podle respondentů a respondentek příprava absolventů v oblasti průchodu studiem a celkově i celé studium. Dále jsou stále kladně hodnoceny i oblasti E – zlepšení v oblasti zahraničních mobilit a G – uplatnitelnosti absolventů. Stále kladné, byť nižší v průměru jedna, získala témata F – lepší prezentace pětiletého programu uchazečům o studium a s tím související „čitelnější“ volba studijního programu – oblast K.

Záporné hodnocení pak získala oblast H a I, která souvisí s celkovou variabilitou vysokoškolského studia (vzájemnou prostupností studijních programů), a tím i snížení celkové flexibility v duchu Boloňské deklarace (možnost přestupů, propustnost napříč obory, fakultami, univerzitami v ČR i v zahraničí apod.). Toto hodnocení respondenty je poměrně

logické, ale je třeba zmínit, že v oblasti přípravy učitelů se této flexibility s ohledem na „rámcové požadavky MŠMT“ reálně obtížně využívá.

Pro představu uvádíme i krabicové grafy, ze kterých je patrný medián, umístění 50 % všech případů (tzv. v krabici od 25–75 %) a zastoupení jednotlivých škál.

Graf č. 1 – Krabicový graf proměnných

V této souvislosti se nabízí otázka, zda se odpovědi respondentů a respondentek odlišují v souvislosti s příslušností k fakultě pedagogické, přírodovědecké a filozofické. Prostřednictvím Kruskal-Wallisova testu jsme identifikovali čtyři statisticky významné rozdíly v preferenci položek C, E, F a K. Respondenti a respondentky pedagogických fakult se významněji identifikovali s tvrzením o větší časové zátěži dvouступňového studia. V ostatních třech volbách se odlišovali respondenti a respondentky pedagogických a přírodovědeckých fakult, kteří významněji vnímají možnosti mobility (E) a možnost lepší prezentace pětiletého programu k potenciálním uchazečům (F a K) a to proti fakultách filozofickým.

Na základě provedené faktorové analýzy můžeme také konstatovat, že rozhodování respondentů a respondentek může být ovlivněno dvěma faktory, které jsme identifikovali. Viz tabulka č. 9.

Tabulka č. 9 – Faktorové zátěže proměnných A–K

Proměnná	Faktor. zátěže (Varimax pr.) Extrakce: Hlavní komponenty Označené zatěže jsou >0,7	
	Faktor 1	Faktor 2
A	0,82	0,21
B	0,81	0,21
C	0,82	-0,16
D	0,73	0,16
E	0,57	0,21
F	0,66	0,37
G	0,58	0,43
H	0,13	0,87
I	0,07	0,91
J	0,82	0,31
K	0,54	0,60
Výkl.roz	4,61	2,56
Prp.celk	0,42	0,23

První faktor můžeme označit jako **Pedagogicko-organizační**. Respondenti a respondentky se převážně identifikují s proměnnými, které vypovídají o celkové kvalitě pětiletého modelu učitelství, jsou provázeny lepším kurikulárním nastavením a praxemi a následně také oceňují i lepší průchod studiem (nemusí být realizováno přijímací řízení, ukončováno bakalářské studium státní zkouškou a obhajobou bakalářské práce apod.), které ruku v ruce přináší i celkové snížení pracovního zatížení akademiků.

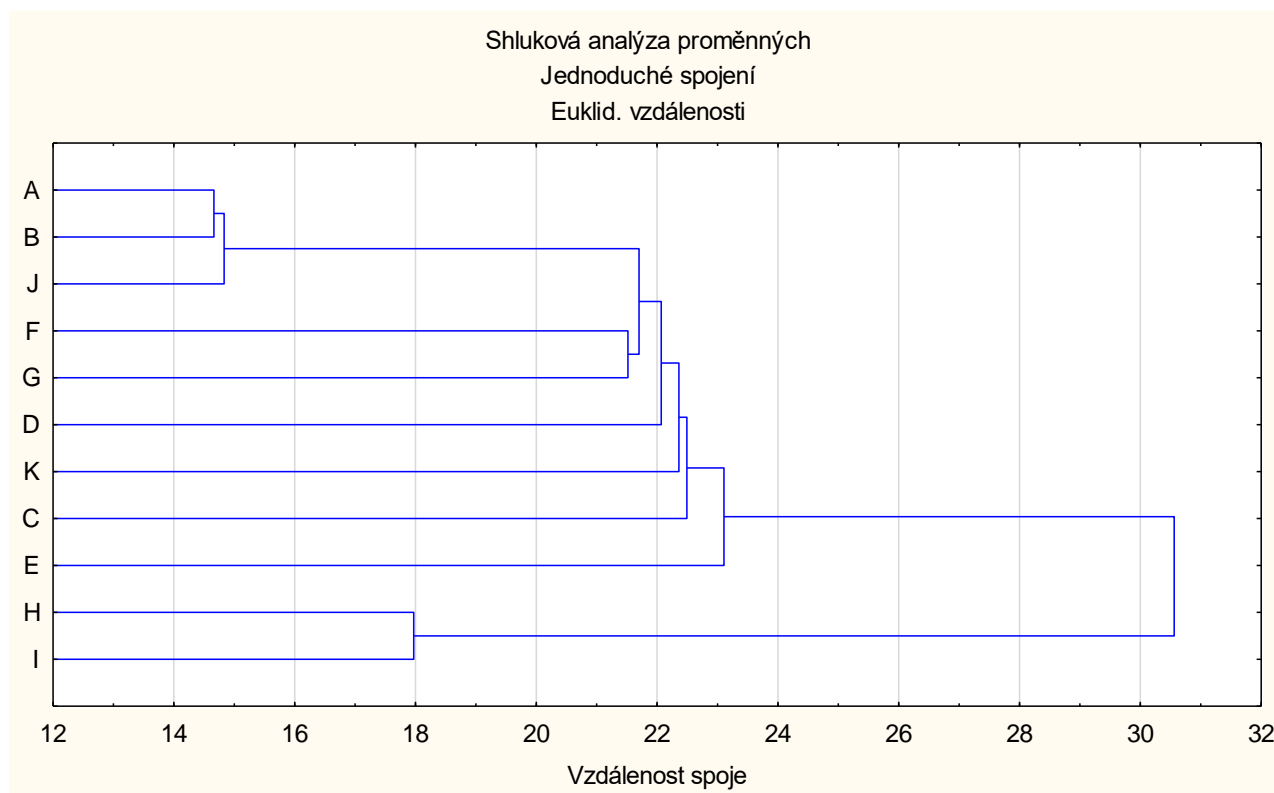
Faktor Pedagogicko-organizační je sycen těmito původními proměnnými:

A) Kurikulum, B) Pedagogické (učitelské) praxe, C) Pracovní zatížení akademiků, D) Průchod posluchačů studiem, J) Celková kvalita studia.

Druhý faktor lze pojmenovat jako **Variabilita studia**. Je sycen původními proměnnými H – dostupnost studijního programu a I – flexibilita vysokoškolského studia (vysokoškolské studium v duchu Boloňské deklarace). Respondenti jsou si vědomi, že pětiletý model faktor variability snižuje.

K podobným závěrům jsme dospěli i prostřednictvím shlukové analýzy, kde jsme identifikovali celkem tři shluky. Výsledky jsou patrné z dendrogramu (graf č. 2).

Graf č. 2 – Shluky na základě jednoduchého spojení s užitím euklidovské vzdálenosti

Patrné je spojení proměnných A, B, J (kurikulum, praxe, celková kvalita), tzn. respondenti a respondentky tyto tři proměnné hodnotili nejpodobněji a oceňovali tyto tři oblasti. Druhá největší shoda pak byla identifikována u proměnných H a I (tzn. prostupnost a flexibilita), které jsme již dříve zařadili do faktoru celkové variability studia a zároveň je „nejvzdálenější“ (nejodlišnější) od voleb položky A, B, J.

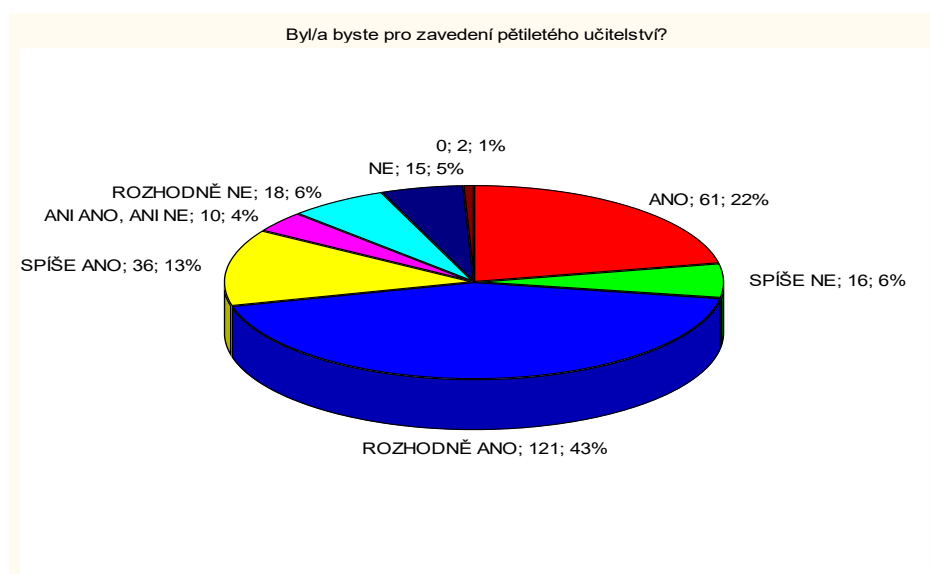
7. Pětileté učitelství ano, nebo ne?

V závěru zbývá odpovědět na otázku, jak se respondenti staví k případnému opětovnému zavedení pětiletého modelu učitelství? Odpověď na tuto otázku jsme zjišťovali v jedné položce, kde jsme se ptali: Byl/a byste v obecné rovině pro opětovné zavedení pětiletého studia v oblasti profesní přípravy učitelů? Na výběr bylo z pořadové škály od rozhodně ano, po rozhodně ne. Výsledky jsou patrné z tabulky četností a koláčového grafu.

Tabulka č. 10 – Tabulka četností k opětovnému zavedení pětiletého modelu učitelství

Kategorie	Tab. četností	
	Četnost	Rel. četnost
ROZHODNĚ ANO	121	43,37
ANO	61	21,86
SPIŠE ANO	36	12,90
ROZHODNĚ NE	18	6,45
SPIŠE NE	16	5,73
NE	15	5,38
ANI ANO, ANI NE	10	3,58
0	2	0,72
ChD	0	0,00

Graf č. 3 – Koláčový graf – Zastoupení odpovědí jednotlivých kategorií

Z tabulky a grafu je evidentní, že jednoznačně převládají souhlasné postoje se zavedením pětiletého modelu učitelství, a to i přes možné nevýhody označované jako snížení prostupnosti a celkové variability vysokoškolského studia. Pro kladnou volbu se rozhodlo 218 respondentů a respondentek, tj. cca 78 %.

8. Argumentační rovina postoje k výhodám pětiletého modelu učitelství

Podívejme se nyní na slovní komentáře, které odůvodňují (vysvětlují) postoj jednotlivých respondentů a respondentek. Rozsah slovních komentářů je poměrně velký, a proto jsme je všechny umístili do přílohy závěrečné zprávy. Z rozsahu a obsahu jednotlivých sdělení je patrná silná motivace sdělit svůj slovní komentář (některá vyjádření mají i 15 řádků). Jak jsme již uvedli výše, z technických důvodů v příloze prezentujeme oddělené komentáře pro akademiky a akademičky z Masarykovy univerzity a z ostatních vysokých škol.

V dotazníku byly umístěny otevřené položky, které se ptaly na tři hlavní výhody a tři hlavní nevýhody pětiletého modelu učitelství, a následně pak na podmínky, které by měly být splněny, aby pětileté učitelství mohlo být případně zavedeno.

Pokud bychom mohli kvantitativně srovnat počet znaků, které byly vyprodukovány na podporu pětiletého učitelství, pak se jednalo o 33 256 znaků bez mezer a 490 řádků, naopak argumentů proti pětiletému učitelství bylo vygenerováno prostřednictvím 27 252 znaků a 421 řádků. Tento údaj není příliš reprezentativní a uvádíme ho jen pro zajímavost. Vzhledem k jednoznačnému postoji pro pětileté učitelství (viz výše, 78 %) je zajímavé, že slovní komentáře proti nejsou zastoupeny výrazně méně.

9. Analýza obsahu sdělení

První zaměření naší analýzy bylo vedeno snahou najít komentáře, které by vhodně doplňovaly škálové položky dotazníku a případně identifikovat další obsahová témata, která položky dotazníku nereflektovaly. Vzhledem k rozsahu textu vybíráme relevantní příklady odpovědí, které vždy vhodně obsahově sytí danou kategorii.

A) Kurikulum – provázanost, kontinuita a členění dílčích předmětů, jejich obsahová návaznost a gradace

- lepší provázanost předmětů a znalostí (nyní nemohu u studentů 1. r. NMGr. odkazovat na první tři roky studia, vlastně na jakékoliv předchozí znalosti, jsou z různých škol a různých programů),
- flexibilita tvorby studijního programu plynulé zvyšování kompetencí v oboru,
- lepší návaznost učiva, praxí, sjednocené znalosti studentů, nestane se, že přijde na navazující někdo z jiného oboru, který nebude mít základní pedagogicko-psychologické znalosti,
- obsahová návaznost, vyšší nabídka povinně volitelných předmětů, lepší možnosti pro realizaci studentských zahraničních mobilit,
- jednoznačná kontinuita procesu vzdělávání, kdy lze kompetence lineárně rozvíjet; od počátku cílené vzdělávání studujících, kdy budou vědět, k jakému profilu směřují,
- jednodušší a logičtější skladba předmětů,
- perspektiva a smysluplnost skladby předmětů,
- předpoklad k efektivnější provázanosti a akceptování specifik učiva ve studiu učitelství,
- dva roky mgr. studia se nemohou vyrovnat 5 letům soustavné přípravy,
- lepší provázání odbornosti s oborovou didaktikou a pedagogikou a kontinuita studia,
- menší tlak na obsah bakalářského studia (odborné předměty není nutné stihnout během tří let, lze je rozložit do celého studia)

B) Pedagogické (učitelské) praxe – prohloubení a rozšíření, návaznost, gradace kompetencí apod.

- průběžná praxe po dobu celého studia,
- mnohem větší časový prostor pro průběžné reflektivní a závěrečné praxe,
- návaznost, gradace a komplexní řešení modelu pedagogických praxí,
- úsilí a čas věnovaný bakalářské práci by se mohli věnovat praxi na SŠ,

C) Pracovní zatížení akademiků – zohledněte, prosím, např. vedení bakalářských prací, účast u státních závěrečných zkoušek, organizační práce související se zajištěním SZZ a další administrativa

- snížená administrativa i finanční náklady na realizaci studijního programu (SZZ),
- hlavní problémem jsou dle mého názoru dvě kvalifikační práce, což zatěžuje a) studenta; b) akademiky; c) často školy

D) Průchod posluchačů studiem – zohledněte, prosím, přijímací řízení do navazujícího magisterského studia, SZZ v bakalářské části studia, tvorba bakalářské práce apod.

- nízká průchodnost mezi studii, což paradoxně povede k "standardnímu absolventovi",
- redukce administrativních činností s dvojitým přijímáním a dvojitým ukončováním studia vedoucího zřetelně k učitelské kvalifikaci,
- snížení zátěže akademiků s vedením Bc. prací, konáním Bc. státnic,
- odpadá zbytečná zátěž přijímacích zkoušek, bakalářských prací,
- nemusím dělat znovu přijímací zkoušky na navazující magisterské studium,
- racionálnější uspořádání profesního vzdělávání – časově racionálně dotovaný model,
- jen jedna závěrečná práce (vypuštěním bakalářských prací a s nimi spojených předmětů vznikne prostor pro další předměty – ať už praxe, odborné či pedagogické),

E) Zahraniční mobility studentů a oblast internacionalizace – zohledněte, prosím, prostor pro tzv. mobilitní okno v rámci programu Erasmus+, zahraniční stáže apod.

- možnost semestrálního studia v zahraničí bez prodlužování,
- možnost mobilitního okna

F) Prezentace a komunikace k potenciálním uchazečům – zohledněte, prosím, možnosti propagace učitelství, (státem) regulované profese

- jasná motivace a volba uchazečů při přípravě na profesi učitele již u vstupu do vysokoškolského vzdělávání,
- snadnější komunikace s uchazeči, kteří jsou pro učitelskou profesi rozhodnutí již po SŠ,
- uchazeči z řad skutečných zájemců o učitelství

G) Uplatnitelnost absolventů pětiletého magisterského studia

- uplatnitelnost absolventa a nevytváření armády vzdělaných, ale nezaměstnatelných,
- ucelenost studia – učitel bakalář stejně nemůže učit a musí pokračovat – ekonomické výhody,
- důkladné učitelské studium,
- absolventi bakalářského studia ve stávající podobě nenacházejí žádné uplatnění (odborní pedagogičtí absolventi se na školách neuplatňují), po třech letech studia "nejsou nic"

H) Prostupnost studijních programů – zohledněte, prosím, variabilitu (možnosti studentů) ve volbě vlastní studijní cesty (např. bakalářský odborně zaměřený, navazující zaměřený na učitelství)

- Studenti po absolvování Bc. programu získávají dojem, že mají alespoň nějaký titul a nepokračují do navazujícího,
- nižší fluktuace studentů po ukončení bakalářského studia, zvýšení kvality absolventa,

I) Flexibilita vysokoškolského studia jako takového – vysokoškolské studium v duchu Boloňské deklarace – možnost přestupů, propustnost napříč obory, fakultami, univerzitami v ČR i v zahraničí apod.

J) Celková kvalita studia

Volba studijního programu studenty – například rozhodování studentů ve vztahu ke studijnímu programu a budoucí profesi (po maturitě)

- zvýšení kvality absolventa,
- studium je celistvé, může být více koncepční, témata mohou snáze prostupovat více předměty,
- současný absolvent bakaláře je anomálií systému, nemá dostatečné kompetence k rozumné práci, na absolventa má příliš mnoho ambicí a často chybějící kompetence ve vztahu k pedagogice, psychologii a speciální pedagogice,
- možnost studenta postupně odborně "dozrát",
- jasná profilace studia směřující k reálnému uplatnění jako učitel ve školství,
- jasný cílový profil absolventa,
- kontinuita studia, jedna diplomová práce, hlubší vztah k dané fakultě